

Program pracy z dzieckiem zdolnym

Opracowała
Joanna Małąg

Kołobrzeg 2009

„Warto pamiętać, że pomoc dziecku
zdolnemu to stymulowanie, a nie
przyspieszanie jego rozwoju”

M. Partyka

Wstęp

Każde dziecko przychodząc na świat jest wyjątkowe i każde przynosi ze sobą bagaż możliwości, między innymi i zdolności. Już od najmłodszych lat możemy zaobserwować między dziećmi duże różnice indywidualne. Dotyczą one szybkości i poprawności myślenia, bogactwa i oryginalności pomysłów, tempa i łatwości wykonania różnych działań, a także gry na instrumencie, rysowania, malowania, wykonywania precyzyjnych czynności. Różnice te określa się mianem zdolności. Wielu badaczy tematu uważa, że tyle samo jest różnych zdolności ile jest rodzajów aktywności człowieka, znaczy to, że każdy człowiek powinien rozwijać zdolności na maksymalnym dla siebie poziomie. Zdolności człowieka możemy podzielić na trzy rodzaje:

Zdolności kierunkowe zwanych też zdolnościami specjalnymi czy uzdolnieniami (np. matematyczne, językowe, artystyczne); najwyższy stopień tego rodzaju uzdolnień określa się mianem talentu;

Zdolności ogólne to te, które pozwalają uczyć się w zakresie wiedzy teoretycznej. Dzieci o takich zdolnościach wykazują lepszą pamięć, dużo wcześniej niż rówieśnicy chodzą, mówią, czytają a także posiadają umiejętność posługiwania się wcześniej opanowanym materiałem; określane jako inteligencja;

Zdolności twórcze rozumiana jako umiejętność znajdowania wielu różnych i oryginalnych rozwiązań zadań i problemów. Większość czynności małych dzieci ma charakter twórczy, przy czym aktywność owa jest twórczością subiektywną.

Zdolności są to różnice indywidualne, sprawiają one, że przy danym zasobie wiedzy, praktyki i takich samych warunkach zewnętrznych oraz równej

motywacji, jedni ludzie sprawniej niż inni wykonują dane czynności, w tym także szybciej uczą się nowych rzeczy.

Jak rozpoznać dziecko zdolne?

Najważniejszą sprawą w pracy z dzieckiem zdolnym jest w ogóle dostrzeżenie go, czyli wyłonienie z grupy innych dzieci. Wbrew pozorom nie jest to wcale takie proste. Prowadząc obserwacje grupy musimy pamiętać, że dziecko zdolne:

- szybko zapamiętuje, prawidłowo kojarzy i rozumuje;
 - rozumie polecenia i zadania;
 - posiada dar bystrej obserwacji otoczenia;
 - jest dociekliwe, zadaje dużo pytań;
 - ma różnorodne zainteresowania, bogatą wiedzę, pasję, uzdolnienia;
 - uczy się z przyjemnością i wyraźnym zainteresowaniem;
 - umie skupić uwagę przez dłuższy czas na wybranym obiekcie zainteresowania;
 - jest bardzo spostrzegawcze;
 - posiada bogatą wyobraźnię oraz ciekawe i oryginalne pomysły;
 - wymyśla nowe zabawy, opowiadania, sytuacje realne i abstrakcyjne;
 - wyraża swoje myśli i emocje w różnej formie np. werbalnej, plastycznej, muzycznej;
 - broni swoich racji i poglądów, jest niezależne;
 - wiadomości samo podaje pomysły nowych zadań, nie polega na innych przez cały czas;
 - woli samo rozwiązywać problemy;
 - najczęściej posiada poczucie humoru;
- a jednocześnie często dziecko zdolne:
- ma trudności w przystosowaniu się do grupy (potrzeba rywalizacji, imponowania, dominacji);
 - jest często uznawane za zarozumiałe;

- bywa, że lekceważy rówieśników, nauczyciela lub jego zdanie;
- prezentuje egocentryzm, koncentrację na sobie;
- miewa trudności z przechodzeniem od do umiejętności, niekiedy charakteryzuje się lękliwością lub nadpobudliwością.

Podsumowując można stwierdzić iż najbardziej widoczną różnicą charakteryzującą dzieci zdolne od pozostałych jest: łatwość skupiania się przez dłuższy czas nad danym problemem a także pewna skłonność do introwersji, zdolności przywódcze, zdolność do wyteźonej pracy, wytrwałość w uczeniu się, pewność siebie i wysoka samoocena, rozumowanie logiczne, abstrakcyjne, wysoki stopień rozumienia treści i dostrzegania zależności między jej elementami, duża ciekawość, szerokie zainteresowanie, duża zdolność obserwacji, bogaty słownik, uzdolnienia matematyczne, muzyczne, plastyczne, umiejętność wczesnego czytania i pisania, zdolności analizowania i syntetyzowania, łatwość zapamiętywania i odtwarzania danego materiału, zdolność skojarzeń, dążenie do odkryć a także zdolności literackie, teatralne.

Powinniśmy jednak pamiętać, że nawet bardzo zdolne dziecko jest przede wszystkim dzieckiem i potrzebuje dużo czasu i przestrzeni, aby rozwinąć się jako osoba. Pamiętajmy także, iż dzieci muszą się doskonalić nie tylko intelektualnie, społecznie, ale i emocjonalnie. Musimy również pozwolić dzieciom zdolnym popełniać błędy by mogły także na nich się uczyć.

Podczas uczenia dzieci zdolnych nauczyciel powinien pamiętać o ważnych zasadach

- Pozwalamy dziecku brać aktywny udział w zajęciu;
- Pozwalamy dziecku popełniać błędy i uporać się z ich skutkami;
- Nagradzamy inicjatywę, dociekliwość oraz zadawanie pytań;
- Zachęcamy dziecko do odkrywania i wymyślania;

- Koncentrujemy nauczanie na wrodzonej potrzebie dziecka dokonywania odkryć dotyczących świata, w którym żyje;
- Nie narzucamy wiedzy dziecku zbyt wcześnie, gdyż straci ono orientację i szybko się znudzi.

Dziecko będzie aktywne, gdy:

- cel jest dla niego bliski i wyraźny (ma poczucie sensu, tego co robi);
- uwzględnia się jego potrzeby i zainteresowania (zadania uznaje za własne);
- ma poczucie bezpieczeństwa, prawo do błędu, otrzyma koniecznie wsparcie i informację zwrotną;
- działaniom towarzyszą odczucia i emocje;
- bierze udział w planowaniu i podejmowaniu decyzji (coś ode mnie zależy);
- odczuwa satysfakcję (lubi to robić);
- ma poczucie własnej wartości (ja to potrafię);
- dostrzega się jego wkład pracy, a nie tylko efekt (nauczyciel i grupa dostrzegają jego wysiłek i doceniają go);
- kiedy ma możliwość zrealizowania własnych pomysłów.

Program pracy z dzieckiem zdolnym został opracowany dla dziecka wykazującego zdolności ogólne związane z matematyką i językiem polskim, przyrodą oraz zdolności kierunkowe w sferze aktywności muzyczno – ruchowej, plastycznej.

Głównym założeniem programu jest wychodzenie naprzeciw potrzebom dziecka o specjalnych potrzebach edukacyjnych, rozwijanie, wspomaganie i ukierunkowanie zdolności dziecka zgodnie z jego potencjałem i możliwościami. A także umożliwianie, wyzwalać i podtrzymywanie spontanicznej aktywności dziecka, sprzyjanie uaktywnianiu się jego potencjału intelektualnego i

twórczego a tym samym umożliwianie realizowania się indywidualnej linii rozwojowej.

Program zawiera cele, treści, metody i formy pracy które są zgodne z Podstawą Programową wychowania przedszkolnego z dnia 23 grudnia 2008 r. i w spójny sposób uzupełniają ją.

Program realizowany będzie w trakcie zajęć zintegrowanych w ciągu dnia pobytu dziecka w przedszkolu.

Na bazie programu nauczyciele grupy opracowują swój plan pracy który będzie przebiegać w dziecka własnym środowisku w zróżnicowanym zespole dzieci, gdzie będzie możliwość wielorakich doświadczeń po to, by zapewnić również jego wszechstronny rozwój emocjonalny, społeczny, i fizyczny.

Cele ogólne:

Praca z dzieckiem zdolnym ukierunkowana jest na rozwijanie jego zdolności indywidualnych oraz zainteresowań a także:

1. Stwarzanie warunków do odkrywania, eksperymentowania, poznawania, działania, przeżywania w różnych formach.
2. Kształtowanie u dzieci wiary we własne możliwości.
3. Rozwijanie u dziecka możliwości umysłowych oraz szczególnych uzdolnień do uczenia się matematyki.
4. Stwarzanie sytuacji doskonalących pamięć, umiejętność skupienia uwagi, zdolność kojarzenia, logicznego, twórczego i oryginalnego myślenia a także działania.
5. Rozbudzanie ciekawości poznawczej, twórczego działania oraz samodzielności.
6. Tworzenie warunków, w których dziecko rozwija nabyte doświadczenia językowe, ze szczególnym uwzględnieniem umiejętności czytania i pisanie.

7. Kształtowanie i rozwijanie ekspresji, twórczej postawy, wrażliwości na piękno, wrażliwości estetycznej, pomysłowość, wyobraźni i muzykalności.

Metody i formy realizacji

Efektywność realizacji każdego programu zależy od zrozumienia jego idei, a następnie od inwencji i pomysłowości jego wykonawcy. Chcąc osiągnąć zamierzone cele należy pamiętać, aby:

- pomysłowo i odważnie projektować sytuacje wychowawczo – dydaktyczne,
- zapewniać dzieciom poczucie bezpieczeństwa i swobody,
- stwarzać możliwość zaspokajania naturalnej ciekawości dzieci w różnych sferach,
- stwarzać wiele różnorodnych sytuacji do podejmowania działania.

Program został opracowany z myślą o dziecku, które nie boi się rozwiązywania problemów i cieszy się z każdego, nawet najmniejszego sukcesu.

W realizacji programu zostaną wykorzystane następujące metody:

- słowna, oglądowa, praktyczna;
- uczenie się przez odkrywanie (problemowo – poszukujące), działanie (praktyczne), przeżywanie (ekspresyjne);
- zabawowa;
- "burza mózgów"
- kinezylogia edukacyjna P. Dennisona;
- Od piosenki do literki M. Bogdanowicz.

Aby praca z dzieckiem zdolnym przynosiła oczekiwane efekty niezwykle ważne jest przyjęcie odpowiednich form pracy. Program ten przewiduje:

- a) praca indywidualna – dziecko samodzielnie wykonuje czynność;

- b) praca zbiorowa, wszystkie dzieci pracują wspólnie;
- c) praca zespołowa, dzieci pracują w stałych zespołach;
- d) praca grupowa, dzieci pracują w jednorazowych grupach.

Treści edukacyjne oraz planowane osiągnięcia dziecka

Treści edukacyjne są tak dobrane, aby rozwijać uzdolnienia, zdolności i zainteresowania dziecka w obszarze edukacji:

- mowy i myślenia;
- przygotowania do pisania;
- przygotowania do czytania;
- matematycznej;
- przyrodniczej;
- muzyczno- ruchowej;
- plastycznej.

1. Edukacja w zakresie mowy i myślenia

Dziecko:

- wypowiada się poprawnie pod względem logicznym i gramatycznym;
- potrafi gestem, mimiką odtworzyć czyjeś uczucia, emocje;
- umie uważnie słuchać różnorodnych wypowiedzi, rozumie i potrafi powtórzyć ich treść;
- potrafi recytować wiersze, wygłaszać fragmenty prozy;
- bierze udział w inscenizacjach, teatrzykach przedszkolnych, występach publicznych, konkursach;
- układa ciekawe zakończenia opowiadań, bajek, baśni;
- rozwija umiejętność kulturalnego dyskusowania, umie dochodzić w dyskusji do kompromisu;

- zna zasady prowadzenia rozmowy i dyskusji oraz przestrzega ich, potrafi uzasadnić swoje zdanie.

Przykłady działań praktycznych:

-Archiwum – wymienianie słów spełniających określone wymogi treściowe, np. obiekty białe.

-Podobieństwa – losujemy 2 obrazki i pytamy o ich cechy wspólne (potem 3 obrazki itd..).

-Pomyśl o rzeczy w tej sali – zgadujemy zadając pytania, czyli poprzez wykluczenie, eliminację.

-1000 definicji – jak nazwać inaczej np. krzesło, lub co to jest krzesło?

-Zagadki - np. "ma dziób, choć nie jest ptakiem", "co wpada przez okno i nie tłucze szyby, itd.

-Inne wyrazy z liter SMOK: sok, oko, kok, koks.

-Część ciała na 5 liter.

-Skojarzenia – pokazujemy obrazek i pytamy o wolne skojarzenia z nim związane.

-Łańcuszek skojarzeń: podajemy wyraz, a dziecko kolejny, drugie następny.

-Wyliczanki: np. "człowiek może mieszkać w ..."

-Określenia – wymienianie określeń, jaki może być: dom, las itp.

-Przyczyny – podawanie przyczyn różnych mniej lub bardziej absurdalnych sytuacji, np. "wsiadasz do autobusu, a nim jadą sami Murzyni".

2. Edukacja w zakresie czytania

Dziecko:

- czyta i posługuje się melodią, akcentem i rytmem mowy;
- czyta ze zrozumieniem;
- czyta samodzielnie bajki, próbuje czytać czasopisma;
- czyta tekst z podziałem na role;
- korzysta z encyklopedii;
- rozpoznaje takie formy wypowiedzi pisemnych jak: opowiadanie, baśń, legenda;
- próbuje układać rymy, wierszyki;
- zna twórczość wybranych pisarzy oraz poetów dziecięcych: J. Tuwim, J.Brzechwa, H.Ch.Andersen.

Przykłady działań praktycznych:

- Układanie wyrazów z sylab.
- Czytanie zdań, opowiadań.
- Czytanie tekstu z podziałem na role.
- Układanie zdań z rozsypanki wyrazowej.
- Dobieranie podpisów do obrazków.
- Korzystanie z encyklopedii.

3. Edukacja w zakresie pisania

Dziecko:

- umie odwzorować i odtworzyć z pamięci wzory, znaki i ich układ;
- umie kreślić litery i wyrazy po śladzie także kropkowym;
- potrafi kreślić znaki literopodobne w sposób płynny, ciągły i mieści je w wyznaczonych liniach;
- pisze litery, wyrazy i zdania w liniaturze, na kartkach zeszytu stosowanego w klasie pierwszej;

Przykłady działań praktycznych:

- Rozwiązywanie krzyżówek literowo obrazkowych z hasłem, rebusów, łamigłówek.
 - Pisanie wyrazów, prostych zdań w liniaturze.
 - Kreślenie znaków literopodobnych w sposób płynny i ciągły.
 - Poznawanie zasad ortograficznych w pisowni wyrazów z «ó», «rz», «ź», itd.-
 - Wdrażanie zasad interpunkcyjnych (rola „?!“).
 - Zwrócenie uwagi za zdania orzekające, pytające i rozkazujące .
- Praktyczne zastosowanie materiału dydaktycznego w w/w formie.*

4. Edukacja matematyczna

Dziecko:

- orientuje się w schemacie własnego ciała i przestrzeni, sprawnie określa strony – prawą i lewą;
- nazywa, rozpoznaje, odwzorowuje i manipuluje figurami geometrycznymi;

- zna i stosuje wielkość, ciężar przedmiotów, pojemność naczyń;
- porządkuje i klasyfikuje zbiory przedmiotów na podstawie cech jakościowych i ilościowych;
- zna i stosuje liczby naturalne w szerokim zakresie;
- wykonuje praktyczne czynności dodawania i odejmowania w pamięci
- rozwiązuje działania matematyczne z użyciem cyfr i znaków;
- rozwiązuje zadania tekstowe;
- odczytuje godziny na zegarze;

Przykłady praktycznego wykorzystania:

- Działania matematyczne z przekroczeniem progu dziesiętkowego.
- Układanie treści zadań tekstowych do działań matematycznych.
- Układanie działań do treści zadań matematycznych.
- Zapoznanie z zapisem na grafach matematycznych i osi liczbowej.
- Wdrażanie do umiejętnego posługiwania się pieniędzmi, zapoznanie z walutą innych krajów m.in.: Euro.
- Zapoznanie z jednostkami miary (metr, centymetr, milimetr), wagi (kg, dag, g).
- Zabawy dydaktyczne «W sklepie» z wykorzystaniem pieniędzy.
- Praktyczne zastosowanie przy mierzeniu i ważeniu.
- Określanie czasu (godzina, minuta, sekunda).
- Określenie pojemności cieczy w naczyniach (litr).
- Zajęcia z zegarem (zaznaczanie prawidłowe aktualnego czasu).
- Przelewanie i odmierzanie pojemności cieczy w naczyniach.

5. Edukacja muzyczno – ruchowa

Dziecko:

- dostrzega w jaki sposób muzyka potęguje nastrój utworów;
- rozpoznaje piosenki po melodii nuconej lub granej na instrumencie;
- umie improwizować, tworzyć własne układy taneczne do utworów muzycznych;
- potrafi wyrazić ruchem i gestem nastrój w muzyce;

- potrafi wyszukać dźwięki z otoczenia zawarte w muzyce poważnej;
- umie ilustrować ruchem utwory muzyczne
- umie sprawnie i swobodnie poruszać się przy muzyce.

Przykłady działań praktycznych:

- *Improwizacja ruchowa do utworu.*
- *Nauka podstawowych kroków tańca.*
- *Granie na instrumentach różnych melodii.*
- *Rozpoznawanie tempa i dynamiki utworu.*
- *Tworzenie instrumentów muzycznych.*
- *Zapoznanie z zapisem nut na pięciolinii.*

6. Edukacja plastyczna

Dziecko:

- jest aktywne, chętnie podejmuje działania, tworzy i wyraża siebie;
- wyraża swoje przeżycia i wiedzę za pomocą różnych środków wyrazu;
- zna swoje możliwości twórcze;
- zna różne techniki plastyczne;
- jest samodzielne i wytrwałe;
- jest pomysłowe i oryginalne;
- jest pełne inicjatywy i inwencji;
- stosuje wiele kolorów i kształtów;
- prawidłowo posługuje się różnymi przyborami plastycznymi;
- umiejętnie planuje pracę;
- pracuje z ochotą i radością;
- ogląda, dostrzega i analizuje różne zjawiska, odtwarza je w pracach rysunkowych i malarskich;
- ogląda, dostrzega i analizuje dzieła plastyczne.

Przykłady działań praktycznych:

-Rysowanie i malowanie na różnych formatach papieru, na kartonie i płótnie za pomocą różnych technik: rysowanie kredką ołówkową, świecową, pastelową,

kredą, mazakiem, świecą, węglem, patykiem i tuszem; malowanie farbą akwarelową, plakatową.

- Komponowanie całej płaszczyzny, próby stosowania zasad stosowania proporcji i aranżowania perspektywy.

-Rysowanie i malowanie inspirowane muzyką, literaturą, własnymi przeżyciami, z zastosowaniem różnych form i technik.

-Malowanie różnymi narzędziami: pędzlem, patykiem, gąbką, pęczkiem waty, palcami.

-Eksperymentowanie z linią. Obserwowanie linii różnych grubości i uzyskanych różnym sposobem, tworzenie konturu.

-Eksperymentowanie z barwną plamą. Obserwowanie efektów mieszania kolorów i powstawania barw pochodnych i różnego stopnia nasycenia. Tworzenie kompozycji rytmicznych, symetrycznych w różnych układach, tworzenie kompozycji tematycznych, dekoracyjnych, ornamentów z elementów geometrycznych i tworzywa przyrodniczego.

-Lepienie z różnych mas plastycznych (glina, plastelina, masa solna, trocinowa, papierowa) rzeźby płaskiej i płaskorzeźby oraz całości skomponowanej z elementów.

-Wycinanie z papieru, kartonu, tkaniny różnych wycinanek tematycznych, dekoracyjnych i abstrakcyjnych.

-Wydzieranie z papieru różnych kształtów i form tematycznych i dekoracyjnych.

-Wykonywanie prac z gazet, bibuły krepiny, szarego papieru. Łączenie za pomocą kleju, taśmy samoprzylepnej, sznurka, zszywaczy i spinaczy.

-Komponowanie kolażu inspirowanego wyobraźnią, literaturą, osobistymi wrażeniami i doświadczeniami.

-Ilustrowanie utworów literackich i własnych opowiadań.

-Wykonywanie prac zespołowych – wspólne uzgadnianie treści pracy, planowanie, podział pracy, wybór niezbędnych materiałów.

-Oglądanie albumów dzieł plastycznych znanych twórców. Poznawanie najśłynniejszych dzieł w dziedzinie sztuk plastycznych i ich autorów.

-Oglądanie tematycznych wystaw organizowanych dla dzieci przez muzea, lokalne ośrodki kultury.

7. Edukacja przyrodnicza

Dziecko:

- eksperymentuje z materiałem przyrodniczym;
- rozpoznaje niektóre minerały;
- zna budowę niektórych roślin;
- korzysta z albumów, encyklopedii;

- zna działania proekologiczne;
- posiada wiedzę związaną z przeszłością;
- poznaje zjawiska przyrodnicze;
- posługuje się globusem, mapą

Przykłady działań praktycznych:

- *Kształtowanie umiejętności rozpoznawania i nazywania wybranych minerałów np.: wapień, krzemiany, bursztyn.*
- *Poznawanie zjawisk przewodnictwa; dobrych i złych przewodników ciepła.*
- *Poznawanie kalendarzowych okresów pór roku i ich charakterystycznych zjawisk w kosmosie (np.: położenie Ziemi wobec Słońca).*
- *Praktyczne doświadczanie za pomocą zmysłów, doświadczeń i eksperymentów*
- *Wykorzystanie Encyklopedii Przyrodniczej, globusa.*
- *Eksperymentowanie z różnymi nasionkami roślin.*
- *Poznawanie przyczyn powstawania dziury ozonowej, kwaśnego deszczu oraz skutków i ich działania w środowisku.*
- *Obserwowanie przez szkło powiększające budowy roślin i nasion.*

Ewaluacja programu:

Przedmiotem ewaluacji są wyniki końcowe, jakie dziecko osiągnie w wyniku realizacji programu w zakresie postaw, umiejętności i wiadomości udokumentowane w postaci kart pracy. Do ewaluacji programu posłużą narzędzia badające umiejętności dziecka, a także rozwój indywidualnych zdolności dziecka. Dokonana ona zostanie przed zakończeniem roku szkolnego.

W zależności od predyspozycji dzieci, środków dydaktycznych a także możliwości czasowych program może być modyfikowany.